

ԱՆԻԻ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

(Շար. տես Բազմավէպ 1923 էջ 262)

Պահաւանները՝ հայ եկեղեցւոյ տուած են քանի մը կաթողիկոսներ, և մանաւանդ գրականութեան մէջ ծանօթ երկու հան-
ճարեղ Ներսէսները, մին՝ Ներսէս Շնոր-
հալի հայրապետն, իսկ միւսը՝ Ներսէս
Լամբրոնացի արքեպիսկոպոսը:

Բազմայրի անունը տալէ հտը՝ կարելի
չէ լուծեամբ անցնիլ երկու կարեւոր ար-
ձանագրութեանց վրայէն, որոնց մին
Բազմայրի Ս. Գրիգոր մատրան վրայ
գրուած է, հետեւեալ տողերով:

« Ես՝ Սեղա, տիկնաց տիկին, ղուտոր
« մեծին Վասակա, զուգակից Վահրամա,
« իշխանաց իշխանի, որոյ Սշոտոյ, իշխա-
« նաց իշխանի, տասանորդեցի զվաստա-
« կըս գեղջն իմոյ՝ Գաղտաի, ընծայելով
« ի սուրբ ուխտս Բազմայրիս, վասն յի-
« շատակի զաւրականին՝ Քրիստոսի, հաւրն
« իմոյ՝ Վասակա, փոխեցելոյ յաշխար-
« հէս... »:

Արձանագրութեանս մէջ յիշուած Վա-
սակը՝ հայրն է մեր գրականութեան մէջ
ծանօթ Գրիգոր Մագիստրոսի: Այս ար-
ձանագրութիւնը թուական չունի թէև,
բայց տարակոյս չկայ՝ թէ գրուած է
1021 թուին:

Գաղով միւս արձանագրութեան, որ
1042 թուականը կը կրէ, փորագրուած
է Ս. Աստուածածնայ եկեղեցիին արևելեան
պատին վրայ, այսպէս.

« Ի ՆՂԱ Թականիս, ի հայրապետու-
« թեան տեառն Պետրոսի, Հայոց կաթո-
« ղիկոսի, և ի Թագաւորութեանն Գագկա
« շահանշահի, որդւոյ Աշոտո, կամ եղեւ
« իմ՝ Գրիգորո, ծագկանս, և իմ որդեացս,
« որ սուր զիմ զանձագին կուղպականին,
« որ Վասլին փռնդկին ընդդէմ է, ի
« Բզնայրին վանս՝ ի Սուրբ Աստուածա-
« ծինն, ի ձեռն ատաշնորդի՝ հաւր Ստե-
« փանոսի, վասն Վասլին արեգաստու-
« թեան, և իւր որդեացն, և իմ՝ Գրի-

« գորո մեղաց թողութեան և ոգւո փրկու-
« թեան, և որդեաց իմոց... »:

Մինչև հիմա յիշուած եկեղեցիներէն
շուրս՝ կան նաև երկու կարեւոր եկեղեցի-
ներ Սնիի մէջ. մին՝ Ս. Գրիգոր Լուսա-
ւորչին նուիրուած է « Նամուշլի » անու-
նով ծանօթ եկեղեցին է, որ այս անունն
առած է իր ներքին որջնանկարներուն
պատմանով: Ասոր վրայի գլխաւոր արձա-
նագրութիւնը, որ կը կրէ 1215 թուա-
կանը, կ'ըսէ.

« Թով. ՈՎԻ. Շնորհին և ողորմու-
« թեամբն Աստուծոյ, յորժամ տրեց քա-
« ղաքիս Անոյ՝ հզար և տիեզերակալ
« ամիր սպասաւար և մանդատութեա խու-
« ցէս Ջաքարիայ, և ուղին նորայ՝ Շա-
« հնշահ, և՝ Տիգրան, ծառայ Աստուծոյ,
« որդի Սմբատաւրենց Սուլեմա, յագգէն
« Հոնենց, վասն յերկար կենդանութեան
« տերանց իմոց և որդոց նոցայ՝ շինեցի
« զվանքս Սուրբ Գրիգորոյ, որ ի հինն՝
« Մատան Աստուածածին կոչուր, որ
« էր քարափն, ևս մացառ տեղի աւետ,
« զոր իմ հալալ զանձով զնեցի ի հե-
« ընէտրեաց, և բազում աշխատութեամբ
« և զանձով պարսպեցի շուրջանակի, շի-
« նեցի զեկեղեցիս յանուն Սըրոյն Լու-
« սաւորչին Գրիգորի, և զարդարեցի բա-
« զում զարդիւք, փրկա(կա)ն նշանաւք,
« սուրբ խաչի՝ ոսկիք և արծաթիք, և
« պատկերագործ խաւերով՝ զարդարեալ
« ոսկով և արծաթով, և աւամբք և
« մարգարտա, և կանթեղաւք՝ ոսկի և
« արծաթի, և նշխարաւք սրբոց առա-
« քելոց և մարտիրոսաց, և մասամբ
« ևս աստուածընկալ և տէրունական խաչին,
« և ամենայն ցեղ սպասք յոսկո և ար-
« ծաթո, և բազում զարդաւք շինեցի
« զամենայն ցեղ զքնակարան վանականաց
« և իշխանաց. և կարգեցի ի սմայ քա-
« հանայք պատարագողը մարմնոյ և ա-
« րեանն Քրիստոսի, որ ախպատան պա-
« տարագ մատչի վանն արեւշատութեան
« տերանց իմոց՝ Շահնշահի և որդոց
« քեզոց և վասն թողութեան մեղաց իմոց.
« և նոռ ընծայս ի վանքս Սուրբ Գրի-

« գորոյ՝ հայրենիք զոր գնել էի գանձով
« եւ վճռամբ հայրենեւորաց... »:

Իսկ միւս եկեղեցին՝ Դըզ-Ղալայի Ս.
Յովհաննէս եկեղեցին է, որուն պահարա-
նին մէջ գրուած անթուակիր՝ բայց իս-
կապէս 1187ին փորագրուած արձանա-
գրութիւնը կ'ըսէ.

« Սուրբ եւ մեղսաքաւիչ պատարագն որ
« ի սմա կատարի, Սահակդիտոյ է,
« ծնաւդի Զաքարիա եւ իւանէի թագա-
«ւորաց Հայոց »:

* *

Գալով Անիի քաղաքական պատմու-
թեան, կարեւոր է նախ յիշատակել հոս
Հայ Բագրատունի թագաւորներու անուն-
ները՝ յաջորդական կարգով.

րոյիշեալ վահրամ Պահլաւունի սպարա-
պետին ջանքերուն՝ Բագրատունեաց վերջին
թագաւոր Գագիկ Բ. Բ ծուղակը ձգած եւ
գերի վարած են, 1045ին, Այս մասին
պահ մը լսենք ժամանակակից պատմիչին՝
Արիստակէս Լաստիվերտացիի կսկծեցու-
ցիչ խօսքերը.

« Յայտոսիկ աւուրս հետամուտ եղեալ
զորքն Հոռոմոց, չորս անգամ զկնի մի-
մեանց մտին յաշխարհն Հայոց, մինչեւ
մարդաթափ արարին գերկիրն ամենայն
սրով եւ հրով եւ գերութեամբ: Զորոյ զնշա-
նակ չարեացն յորժամ զմտաւ ամենմ՝
յիմարի անձն իմ եւ արշին միտք իմ, եւ
յահագին զարհուրանացն զողոր առեալ
ձեռինս՝ զոճ տողիս ոչ կարեմ յառաջ
խաղաղացանել, զի դառն է պատմու-
թիւնս, եւ բազում ողբոց արժանի »:

Ս Մ Բ Ա Տ Խ Ո Ս Տ Ո Վ Ա Ն Ո Ղ

Սպարապետ Հայոց

826 - 855

1. Աշոտ Ա. (885 - 890)

2. Սմբատ Ա. (890 - 914)

3. Աշոտ Բ. Երկաթ (914 - 929)

4. Աբաս (929 - 953)

5. Աշոտ Գ. Ողորմած (953 - 977)

6. Սմբատ Բ. Տիեզերակալ
(977 - 989)

7. Գագիկ Ա. Շահնշահ
(989 - 1020)

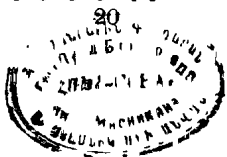
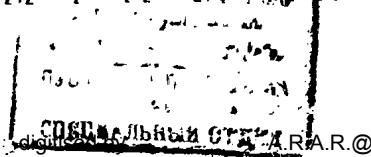
8. Սմբատ Գ. =
Յովհաննէս Սմբատ
(1020 - 1041)

9. Աշոտ Դ.
Թգ. Դրոց աշխարհիմ
(1020 - 1041)

10. Գագիկ Բ.
(1042 - 1045)
† 1079 ի Կիլիսիոյ

Սմբատ Գ.ի մեռնելէն ետք՝ Հոռոմները
(Բիւզանդացիք) չորս անգամ յարձակած
են Անիի վրայ, և Սմբատի որդիներն իր-
ձաղրութիւնը պահանջելով՝ հալածանք վճ. ցործել են իր ժողովրդին անցարարացն ցուցանիւր.

« Աշխարհ՝ որ երբեմն ժամանակաւ իբրեւ
զորախոտ տնկալիւտ առաջի իւր, կանա-
կաւորացի, և Սմբատի որդիներն իր-
ձաղրութիւնը պահանջելով՝ հալածանք վճ. ցործել են իր ժողովրդին անցարարացն ցուցանիւր.

քանզի իշխանը նստէին յիշխանական գահու զուարթահայեաց դիմօք, եւ զգարնաւոր երեսի ծաղկանոցաց բերեալ զմանուկ թին՝ վառ ի վառ գունովը առաջի կացեալը, ուրախական երգոց եւ բանից միայն լինէին հանդէսը. ուր եւ ձայնը փողոցն եւ ծնծղայիցն եւ այլ երգեցողական արուեստիցն զլսողացն անձինս լի՝ առնէին ուրախական բերկրանքը։ Անդամօր եւ ծերք նստէին ի հրապարակ հարկերը եւ պատուական աւօք բարգաւաճեալ. այլ եւ մարք զմանկունս ի գրկիս ընկալեալ, եւ մայրենի զթովքն աղէկարշեալ, վառ առատ ուրախութեանցն մոռնալոյն գտըխրական ժամանակս երկանց, զօրէն ազանեաց զնորափեսուր ձագօքն միշտ թոթոնելով։ Ձիւնչ ասացից եւ զհարսանցն ի սենեկի, եւ զփեսայիցն յառազատի զսիրահարուստ ըղձիցն զորբորոցումն եւ զանժոյժ բնութեանն զհակամիտութիւն։ Այլ եւ ի վեր տանելի է մեզ քանս, առ հայրապետական աթոռն եւ առ թագաւորական պատիւն. զի մինն զօրէն ամպոյ խտացեալ ի պարգեացն հոգւոյն՝ ի ձեռն վարդապետական շնորհին, ցօղէր զցօղ կենացն. որով պարտադրեալ պաղարերը եկեղեցւոյն դրախտ, աթոռն պահապանս ի վերայ պարսպաց նորա կարգելով զառ ի յինքնէ ձեռնադրեալսն։ Իսկ թագաւորն յառաւորինն յորժամ ի քաղաքէն հլանէր, զօրէն փեսայի որ ելանէ յառազատն իւրմէ, կամ որպէս տունջնային արուսեակն որ ի գլխոյն արարածոց բարձրանալովն զամենայն տեսանելիս յինքն ձգէ, այսպէս եւ նա պաղպաղէր փաղփուռ հանդերձիւք եւ մարգարտախուռն թագիւն, եւ զամենայն մարդ ի տեսութիւն եւ ի զարմանս ցուցանէր. որ եւ սպիտակամազ նժոյճ՝ ոսկեօծ պարզիւք առաջի ընթանալով, ի ճառագայթից արեգակնն որ զնովաւ հարկանէր՝ շլացուցանէր զտեսողացն տեսանելիս։ Իսկ զօրացն բազմութիւն իուռն առաջի ընթանալով՝ զօրէն ծովային ալեացն զմիմեամբ կուտակելով, նաեւ նապատական վայրքն լցեալ եւ խճողեալ էին կրօնաւորական դասուք, մինչ զի

զգեօղս եւ զազարակս առ բարի նախանձ քահանայ՝ առնէին բնակութիւն կրօնաւորաց։ Ձայս եւ որ սոցին նման է, առաւել ունէր աշխարհս մեր։ Եւ զայս զի զբեցի, զի յորժամ զսոցին հակառակն պատմեցից, ամենեցունց շարժեցից զարտասուեն»։

«Արդ այժմ թագաւորն անկեալ ի պատուոյ, իրբն զգերի կալանաւոր նստի ի հեռաբնակ տեղիս. այսպէս եւ հայրապետական աթոռն ամալացեալ ի բնակողէն՝ ցուցանի տիտը դիմօք իրբն զկէն նորա հարսն՝ մնացեալ յայրիութեանն՝ Հեծեալ զօրն անտէրունչ շրջեալ ոմն ի Պարս եւ ոմն ի Բոյնս, եւ ոմն ի Վիրս։ Սեպուհ զունդն ազատաց ելեալ ի հայրենեաց, անկեալ ի ճոխութենէ, մոնչնն ուր եւ են իրբն զկորիւն առիծուցն ի խշտիս իւրեանց։ Արքունական ապարանքն աւերակ եւ անմարդի։ Մարդաբնակ աշխարհն թափուր ի բնակչացն։ Ոչ լսի ձայն ուրախութեան ի կուլս այգեաց, եւ ոչ բարեբանութիւն առ կոխօք հնձանի։ Ոչ խաղան մանկունց առաջի ծնողացն, եւ ոչ նստին աթոռով ծերք ի հրապարակս։ Ոչ լսի ձայն հարսանեաց, եւ ոչ զարդարին առազատք հարսնարանին։ Պակասեաց այս ամենայն եւ կորեալ եւ ո՛չ ես յաւելուցու յառնել ըստ սաղմոսողին ձայնին։ Այժմ յողորս փոխեցաւ մեզ ամենայն, եւ ուրախութեան պատմունանս այն յարջնազգեստ խորդ փոխեցաւ։ Որ լսելիք տանիցին զթշուառութեանս մերոյ զպատմութիւն։ Որ սիրտ քարեղէն, որ ոչ լքանի հառաչմամբ եւ բեկանի հեծեծալով, ժամ է ինձ յերեմիայի ողորոցն խառնել ընդ մեր հառաչանս. «Ճանապարհք սիրովնի, ասէ, սգան, զի ոչ որ է որ մտանէ»։ Այսօրիկ ասացան յայնժամ յաւերն Երուսաղէմի, բայց կատարեցաւ այժմ»։ (ՊՏՄ. ԱՐԻՍՏԱՆԿԵԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԱՅՏԻՎԵՐՑՈՑ, 38-40. ՎՃԵԼԿԻԿ 1844)։

Հոռոմեերու յարձակումներէն եւ աւերաներէն ետք՝ պակաս մնացածը լրացուցած են Սելջուկեան Պարսիկները։ Ասոնցմէ Ալփասլան՝ 1064ին Անիի վրայ յարձակեցաւ եւ անոր բոլոր բնակիչները սրէ

անցուց, որուն սրտանմանիկ նկարագրու թիւնը կ'ընէ նոյն պատմիչը՝ այս բառերով.

«Այդ եկեալ հասանէր թագաւորն բազում բիրտուք եւ անթիւ սպառնազինոց, մտեալ յաշխարհս մեր՝ ահ եւ երկրւոյ հաստացանէր հեռաւորաց եւ մերձաւորաց, կուխէր, տապալէր զաշխարհս բազումս, մինչեւ հհաս ի քաղաք՝ որ զմեզս իւր ի կատարումն լրիւ իւրով ունէր: Կանգնեաց զխորանն իւր ընդդէմ քաղաքին Անույ, եւ տարածեաց զբանակս ընդ լայնութիւն երկրին. ջանայր, հնարէր՝ զի զդուռն երկաթի եւ զնիզս պղնձի ի քայ խլեացէ, որ կայր ընդդէմ թագաւորութեանն իւրոյ. եւ անյոյս լեալ յաղագս ամրութեանն՝ թէ պէտ եւ զմարտն սաստկացուցանէր, կամէր չուել: Եւ զայն ոչ զխտացեալ թէ էարկ տէր ի մէջ պահապանաց եւ իշխանացն երկպառակութիւն եւ անմիարարնութիւն, ամբոխումն եւ բաժանումն. եւ անդէն թողեալ զգործ պատերազմին՝ ի փախուստ դարձաւ, եւ իւռնապեալը յերկրւոյն՝ ոչ որ յազգայինս կամ ի կարեւոր բարեկամսն հայեցաւ, այլ իւրաքանչիւր որ ահիւ ըմբռնեալ, եւ տեսեալ զայս սպառնազէն զօրացն՝ որ արտաքոյ մարտնչէին, հանդէպ ինքեանց ի վերայ պարսպին ճանապարհ առնէին, եւ իրրեւ զկուտակումն ալեաց ծովու ի ծոց քաղաքին հեղուին, եւ զպարսկական սուրն ի գործ արկեալ, ոչ ումեք խնայէին: Իսկ բազմութիւն արանց եւ կանանց յապարհուն թագաւորացն դիմեալ՝ իրր թէ կարիցեն ապրիլ, եւ այլքն ճողոպրեալ յամուրն որ Ներքի բերդ կոչի՝ իսկ որ ի մէջ քաղաքին ամրացեալ էին, իրրեւ գիտացին թշնամիքն թէ անպատրաստք են, եւ ոչ գոյ ի նոսաայր պատերազմոց կամ կերակուր եւ ըմպելի, վաղվաղակի շուրջ պատեալ եւ շտապ տազանայի հասուցանէին, մինչեւ յապամայ արտաքս հասին»:

«Անդ էր տեսանել զվիշտս եւ զտագ-

նապս իւրաքանչիւր հասակի. զի ի գրկաց մարցն յափշտակեալ լինէին մանկունք անողորմաբար զքարի հարեալ, եւ մարքն արեամբ եւ արտասուօք զմանկունս իւրեանց թանային. զհայր եւ զորդի մի սուր խողխողէր. զի ծերը եւ երիտասարդը, քահանայը եւ սարկաւազունը զմի սրոյ ճաշակ մահու ընկալան. զի լցաւ քաղաքն լի ծայրիւ եւ ծայրիւ, եւ ճանապարհ էր մարմն սպանելոցն. զի ի բազմութենէ կոտորելոցն եւ յանթուելի դիականցն՝ վտակն մեծ, որ անցանէ առ քաղաքան, ներկանէր արեամբ. եւ զազանք վայրի եւ ընտանի՝ եղեն զերեզման դիականցն. վասն զի ոչ գոյ որ թաղէր եւ հարկաւոր հողովն ծածկէր զխողխողեալսն: Այլ եւ ի ճարպոյ անիրաւութեան ի նմա գործելոցն տոչորեցաւ բարձրաշէն եւ գեղեցկայարմար ապարանքն, եւ եղեւ ամենայն բնակութիւնն իրրեւ հողաբլուր. եւ վաշին եւ նենգութիւնն որ ի նմա՝ խափանեցաւ» (Աճ. Եր. 110-111):

Ահաւասիկ՝ այս անընդհատ յարձակումներէն մնացած դառն յիշատակ մը, — տէգի մը ծայրը, զոր դուրս քաշած հանած հմ Անիի պարիսպներուն վրայ բացուած բիրաւոր խոր վէրքերուն մէջէն...

Արիստան Անիի եւ շրջականներուն տէր դառնալէ ետք՝ զանոնք վաճառեց Դուռնի էմիր Արուստար Աին, որ քաղաքը նորոգելով՝ կրկին բնակելի դարձուց, Բայց ընդ ժամանակէն կրօնական հալածանքն սկսաւ. Մայր եկեղեցին մզկիթի վերածուեցաւ, եւ քրիստոնեայ բնակիչները նեղութեանց մատնուեցան: Մահմեդականներու այս բռնութիւններէն ազատուելու համար՝ Անիի քրիստոնեաները դաւադրութիւն մը սարքեցին, եւ քաղաքը վրաց Դաւիթ Բ. րոյ Նորդիշ թագաւորին յանձնեցին: Բայց Դաւիթ մեռնելէն ետք՝ Անին նորէն անցաւ մահմեդականներու ձեռք: Այս վերջին պատերազմի միջոցին՝ Այծեմնիկ անունով կին մը մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ, մահմեդական յարձակումներու ժամանակ պարիսպներու վրայէն խոշոր

1. Արեւիկա՝ արդի «Ղար-Ղալա» ըստածը պիտի ըլլայ, եթէ «Միջնաբերդ»ը չի:

քաղեր զտորեւով թշնամիին վրայ, ինչպէս կ'ըսէ Սամաէլ Անեցի ժամանակագիրը:

Այսպէս, Անի քանի մը անգամներ ձեռքէ ձեռք անցնելէ ետք՝ վերջնականապէս ինկաւ Մոնղոլներու ձեռք, Չարմաղանի սոսկալի հարուածներուն չղիմանալով, 1236ին:

Մոնղոլներու տիրապետութեան ժամանակ՝ չենք գիտեր, թէ ինչէր պատահեցան Անիի մէջ, այլ սակայն՝ Անիի վերջին արձանագրութիւններէն կրնանք հետեցնել, թէ 1348ին՝ քաղաքին մէջ Հայեր կային տակաւին: Անիի մէջէն գտնուած եւ «Արմէնիէ» (Հայաստան) վերտառու թեամբ տպուած մոնղոլական դրամէ մըն ալ գիտենք, թէ Անիի մէջ մինչեւ այդ դրամը կոխել տուող իշխանին՝ Սուլտան Ահմէդ Բահադըր խանի ժամանակ (1382 - 1385) բնակչութիւն մը կար, իսկ 1385ին՝ Լէնկթիմուր բոլորովին հիմնադատակ ըրաւ քաղաքներու այս թագուհին, զարդը Շիրակայ աշխարհին. իսկ ողջ մնացած ժողովուրդը՝ փախաւ ապաստանեցաւ հեռաւոր օտար երկիրներ...:

1922 ին՝ Անիին վերջին հարուածը տուին Տաճիկները, երբ այս չքնաղ քաղաքն իրենց ձեռք անցաւ: Ասոնց՝ Պրոֆ. Մառի այնքան գուրգուրանքով կազմած Անիի թանգարանը փճացուցին, իսկ հայ յիշատակարաններէն շատերը կոտորեցին անհետացուցին...:

Բարեբախտաբար Պ. Մառ, իր պատուական աշակերտը՝ Օրբէլի, եւ նոյն ինքն եւ, տեղւոյն վրայ հետազոտութիւններ կատարելով հաւաքած ենք բոլոր արձանագրութիւնները, եւ տպագրութեան յանձնած զանոնք: Ասոր առաջին արդիւնքը կը տեսնէք այսօր արդէն լոյս տեսած, *Revue de l'Orient Chrétien*ի մէջ: Իս հաւաքած եմ երեք նշանաւոր քաղաքներու՝ Անիի, Բագնայրի եւ Մարասաշէի հայերէն արձանագրութիւնները, թուով 223 հատ, որոնք յետոյ առանձին ալ կը հրատարակուին Փրանսական *Académie des Inscriptions et Belles-Lettres* ի կողմէ, այս բարձր կանադին

տուած որոշման համաձայն, յենլով՝ իր ջննիչ Յանձնաժողովին ներկայացուցած նպատաւոր Տեղեկագրին վրայ:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՅԵԱՆ

Վ. Ի. ՊԱԿ

«Նյալիւն»

մանգատուրթա

ՌԻՂՂԵԼԻ

— «Նյալիւն» էջ 804

— մանգատուրթա էջ 804

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Վ. Ի. ՊԱԿ

Մ Ծ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Բ

Գ. Գ. Ի. Պ.

(Շաբ. տես Բազմավէպ 1923 էջ 245)

○ ○ ○

Արդ պարգևները պիտ' երգեմ օգային Մեղրին. օ՛հ այս մասին ալ քաղցր ակնարկէ Ո՛վ Մեկնեստ. տեսարան փոքր իրերու, Բաքանչիի քեզի, կարգաւ պիտ' ըսեմ՝ Ամբողջ ազգին հըրահանգներն ու բարքեր, Զարմն ու մարտերը եւ մեծանքն պետերն, Աշխատութիւն փոքրիկ նիւթի մէջ, իսկ փառքն՝ Ոչ փոքր՝ եթէ աստուածներն հաշտ ինձ նային եւ Ապոլոնը լսէ ինձ գինք կանչողիս:

Մեղրներուն պէտք է փրկուել նախ տուն՝ տեղ, Ուր հովը բնաւ չըզործէ մուտք, զի հովերն Արգելք կ'ըլլան տունն ու տեղիք տանելու, Ոչ ոչխարներն եւ ոչ ուները լըպիրշ Զրցատեղտին ծաղիկներուն վրայ, եւ ոչ Դաշտում թափառ երինջը ցողը թափէ եւ բողբոջները կոխած նորաբոյս: Եւ մոռցնելը խայտաբղէտ թիկունքով, Երաշտահաւք եւ բոլոր միւս թռչուններն, Եւ մանաւանդ Պրոկնէն՝ որուն կուրծքը դեռ Արիւնընուտ ձեռքին կը կրէ նշաններն, Հեռու, հեռու անոնց զեղուն յարկերէն, Զի կը քանդեն ամէն ինչ. նոյն իսկ զանոք թռած առններն կ'առնեն կտուցով կը տանին Համեղ ճարակ իրենց անգութ բոյներուն: Այլ հոն ըլլան ակառակիտ աղբիւրներ եւ եղտիւրներ կանաչագեղ՝ լօռաւտ, Մարգին մէջէն առաւ մը փոքր՝ հեղատահ, եւ կամ արմաւ կամ վայրի մեծ ձիթենին